

УДК 94(477.83-25-2):[342.922:347.13],,16/17”

Тарнавка і Поріччя – юридики львівського домініканського монастиря Божого Тіла

Андрій ФЕЛОНЮК

*Інститут української археографії
та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України,
Львівське відділення, вул. В. Винниченка 24, Львів 79008, Україна
afelonyuk@yahoo.pl*

У центрі уваги автора – адміністративно-правовий статус, населення та місцезнаходження Тарнавки і Поріччя – юридик львівських передмість XVII–XVIII ст. Адміністративно-фінансова влада над їхніми мешканцями належала пріору та синдикату львівського домініканського монастиря Божого Тіла і двом війтівсько-лавничим урядам (кожний складався з війта, чотирьох лавників і писаря). Усі цивільно-правові відносини між мешканцями юридик відбувалися за згодою і волею цих урядників. Контроль, головне за відчуженням нерухомості, був зумовлений потребою зберегти цілісний адміністративно-правовий статус юридик, який був запорукою стабільних чиншових оплат монастиреві. Кримінальне судочинство було в компетенції бургграфа. Поріччя у другій половині XVIII ст. – заселіша юридика (18/22 оселі), тоді як Тарнавка нараховувала від 14 до 18 осель. За професійним складом на юридиках переважали ткачі. Показовим свідченням цього є історичний урбанонім (одонім) на території Поріччя – вулиця Ткацька, яка відома на картах від 1840-х років. За національно-конфесійною приналежністю мешканці юридик виразно поділялися на поляків і українців, навіть лавниками обирали по двох представників від цих громад. Важливим чинником національної-релігійної присутності українців на Тарнавці була церква Різдва Богородиці, навколо якої гуртувалося „парафіяльне суспільство” з її мешканців, а також сусідньої Зборовщини. Поріччя займало компакту територію у північній частині Замкового передмістя, його обмежували р. Полтва та інші юридики. Натомість малозаселена Тарнавка – просторово розлегліша (до неї входив фільварок, із полями, лукою, пасовищем, городами, ставком і млином), локалізувалася на східній периферії передмістя, межуючи зі Знесінням і добрами василіанського монастиря Св. Івана Богослова.

Ключові слова: Тарнавка, Поріччя, юридика, Краківське (Замкове) передмістя, домініканський монастир Божого Тіла, пріор, війт, лавник.

Тарнавка і Поріччя знаходилися на замковій (старостинській) частині Краківського передмістя Львова (Замковому передмісті), але перебували під юрисдикцією домініканського монастиря Божого Тіла. Формальним актом виникнення цих юридик, очевидно, був фундаційний документ короля, львівського

старости чи монастиря, який, на жаль, невідомий. Знаємо лише, що Тарнавка перейшла у власність домініканців 1613 року, коли львівський підкоморій Ян Свошовський подарував її („donationis in bono Tarnawka intromissus”) домініканцям монастиря Божого Тіла¹. Маєтністю цей шляхтич володів щонайменше від початку 1590-х років. У 1592 р. він заставив її львівському вірменському старшому Василеві Філіповичеві за позику 3 тисяч злотих. У 1640 р. нащадки В. Філіповича і Я. Свошовського висловлювали домініканцям майнові претензії щодо Тарнавки, однак безуспішно². Поріччя, натомість, куплено монастирем трьома частинами: 3 березня 1623 р. від Ігнація Батуцького, 10 січня 1624 р. від Регіни Ляковської³ і 20 липня 1645 р. від Станіслава Сикстовича⁴.

Влада і судочинство юридик

Війтівсько-лавничий уряд. Про статус юридик Тарнавки і Поріччя свідчить їх самоврядування, підставою якого стало магдебурзьке право у своєму спрощеному варіанті. Самоврядування уособлювали щорічно обрані війт і чотири лавники (*див. додаток, табл. 1–2*).

Пріор монастиря з кількох претендентів, запропонованих юридичанами, призначав війта. Була й інша практика – війта і лавників обирала громада юридики, а настоятель тільки затверджував. Так, 25 квітня 1652 р. „згідно звичаю при участі отця пріора і за проханням та дозволом Порицької громади обраний на війтівство Якуб Терехович”, а лавниками Матіаш Крауз, Шимон Вішенка, Амброзій Тетлюх і Вавжинець Пекар. Того ж дня війтом Тарнавки став Войцех Лукович, лавниками Войцех Турський, Себастьян Косінський, Демко і Савка Міхалович, „які всі отцем пріором затверджені”. Або ж, 13 березня 1710 р. „згідно звичаю, ставши ціла громада Порицька одноставним голосом того ж війта, тобто Матіаша Ожгу за війта на цей рік обрала за підтвердженням отця синдика монастиря з волі отця пріора”⁵.

¹ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІА України у Львові), ф. 9 (Львівський гродський суд), оп. 1, спр. 367, с. 77–88 (впис до гродської книги 1 лютого 1613 р.); Archiwum Polskiej Prowincji oo. Dominikanów w Krakowie (далі – АДК), Lw-481, sine paginatio (засвідчений впис); Lw-517, sine paginatio; ЦДІА України у Львові, ф. 166 (Крайова табуля, м. Львів), оп. 1, спр. 4848, с. 299 (перест); спр. 5125, с. 328–330 (впис до „книг фундацій” табулі 25 квітня 1784 р.).

² ЦДІА України у Львові, ф. 5 (Галицький гродський суд), оп. 1, спр. 138, с. 3–5 (впис 30 листопада 1640 р.); АДК, Lw-481, sine paginatio.

³ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 216, с. 1887; ф. 418 (Монастир домініканців, м. Львів), оп. 1, спр. 13, арк. 1 зв.; спр. 38, арк. 7.

⁴ Там само. Ф. 418, оп. 1, спр. 13, арк. 1 зв.; спр. 38, арк. 7.

⁵ АДК, Lw-105, sine paginatio.

Вибори в'їтів і лавників відбувалися у березні, як правило, в один день, рідше в різні дні. Як виняток, вибори могли відбутися і в інші місяці року – через передчасне складання повноважень в'їта з волі пріора або інші обставини. Скажімо, 9 вересня 1699 р. пріор Томаш Богданович у зв'язку з непокірністю монастиреві усунув із в'їтвства Тарнавки Стефана Тарнопольського. Громада відмовилася вибирати нового в'їта, тоді його призначив пріор: „Оскільки громада не хотіла обрати собі іншого в'їта, отець пріор, скинувши з в'їтвства Стефана Тарнопольського за непослух монастиреві, декларує і встановлює громаді юридики Тарнавки за в'їта Андрія Савчака”⁶.

В'їт міг добровільно покинути свій уряд. Це було пов'язано, скажімо, з продажем нерухомості на юридиці, урядником якої він був, а тому не мав права займати в'їтвство. Наприклад, 23 квітня 1702 р. в'їт Тарнавки Андрій Савчак продав ґрунт з халупою на юридиці, а тому, не маючи власності, був змушений зректись уряду. Припинення повноважень в'їта означало переобрання лавників, тобто всього в'їтвсько-лавничого уряду. Вже 30 квітня відбулися вибори нового в'їтвсько-лавничого уряду юридики⁷.

Зауважимо ще кілька особливостей виборів урядників юридик. Двох лавників обирали від в'їта, а двох – від громади, аналогічно як і від українців і поляків, які творили окремі етнічно-конфесійні групи. В'їт і лавники після виборів чи затвердження склали присягу, зразки якої знаходимо у монастирських книгах (1712, 1723 рр.)⁸.

Існували цілі урядницькі династії юридик. Так, представники родини Краузів і Амаловичів (Гамаловичів) у трьох поколіннях були в'їтами і лавниками Поріччя: Матіаш (у 1644–1666 рр.), Марцін (у 1665–1701 рр.) і Станіслав Краузи (у 1702–1712 рр.), а також Міхал (у 1671–1673 рр.), Ян (у 1699–1743 рр.) і Марцін Амаловичі (у 1702–1726 рр.) (див. додаток, табл. 2). Два представники родини Амаловичів фігурують у Йосифінській метриці 1788 року як власники будинків на Поріччі⁹. Також тривалий час проживали на цій юридиці (щонайменше, наприкінці XVII – XVIII ст.) родини Зихів, Лісовичів і Рафальських¹⁰, представники яких у кінці XVII – першій третині XVIII ст. були урядниками Поріччя.

При в'їті і лавниках діяв *писар*, який записував усі адміністративно-правові акції в'їтвсько-лавничого уряду. В'їтвські записи нотувалися в окремі книги, які не дійшли до нашого часу, проте про них є згадки в монастирських актах.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 19 (Йосифінська метрика), оп. XII, спр. 4, арк. 20 зв., 27 зв.

¹⁰ АДК, Lw-105, sine paginatio; ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. XII, спр. 4, арк. 20 зв., 27 зв.

Наприклад, 5 жовтня 1646 р. перед пріором Яном Домініком Рожнятовським вдова Адама Ярошковича Анна, разом з Яном Книшем з Тарнавки, просила, щоб до монастирських книг прийняли випис договору купівлі-продажу маєтності, який було зроблено з „урядових книг” Тарнавки писарем Станіславом 2 листопада 1632 р., а також засвідчено його підписом і „печаткою громади”¹¹. Тут окремо потрібно наголосити на печатці Тарнавки, яка знаходилася у вїйта або писаря. Вказівка про писаря є найранішою згадкою про існування вїйтівсько-лавничого уряду на цій юридиці. Інше свідчення про вїйтівські книги стосується 21 грудня 1725 р., коли вїйт Тарнавки Даніель Любачовський і мешканець Зборовщини Анджей Подольський просили пріора і синдика, щоб витяг з „книг вїйтівських тарнавських” про дарування ґрунту дозволив вписати до монастирських книг¹².

Писаря, як правило, не згадують під час виборів вїйтів і лавників. Маємо про них відомості щодо Тарнавки лише за 1632, 1702, 1710–1711, 1713–1714, 1724 рр., а щодо Поріччя за 1702, 1704, 1708, 1722–1723, 1728 рр. (див. додаток, табл. 1–2).

Обов’язки урядників юридик. Вїйт і лавники отримували від власника юридик – домініканського монастиря Божого Тїла в особі пріора та синдика, повноваження щодо вирішення поточних справ адміністративного та фінансового характеру. Обов’язки вїйта полягали у зборі чиншу, стеженні за порядком на території юридики, виконанні (спільно з лавниками і писарем) адміністративно-правових дій, пов’язаних із контролем за обігом нерухомої власності – головним чином, у засвідченні укладання договорів купівлі-продажу перед пріором і синдиком монастиря. Вїйт і лавники були присутніми при складанні актів останньої волі (заповітів) мешканців юридик, проводили розслідування в адміністративних правопорушеннях тощо.

Вїйти також розподіляли юридичанам на постій жовнірів. Про цей обов’язок урядника дізнаємося зі скарги жителя Тарнавки Петра Калиновича на вїйта своєї юридики – Петра Росовича, яку записано до монастирських книг 19 березня 1705 р. У скарзі на ім’я пріора, а також вїйтівсько-лавничого уряду Поріччя, йдеться, що П. Росович розписав на постій до П. Калиновича бідного жовніра, який не мав чим заплатити, а собі взяв заможнішого. Настоятель монастиря наказав вїйтові перепросити П. Калиновича, дати свічки до костелу і застеріг, щоб на майбутнє уважніше розподіляв на постій жовнірів, дбаючи про жителів юридики¹³. Ця справа також свідчить, що скарга на вїйта однієї юридики розглядалася перед пріором монастиря й урядом іншої юридики, у даному випадку Поріччя.

---

¹¹ ADK, Lw-105, sine paginatio.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

Війт і лавники не мали судових повноважень, тобто не ухвалювали рішень у цивільних справах. Це робив пріор і синдик у їхній присутності, вони виступали лише як помічники.

Монастирський уряд. Вищим адміністративним органом, який контролював діяльність війта і лавників, був монастирський уряд на чолі з пріором монастиря¹⁴. Його помічником був синдик монастиря, в обов'язок котрого входило ведення протоколів засідань монастирського уряду; умовно називаємо їх монастирськими книгами (див. нижче). За відсутності пріора синдик виконував його обов'язки.

Пріор вирішував справи цивільного характеру, а також присуджував кару за скоєні правопорушення у цій сфері. Цивільні справи, які входили до компетенції монастирського уряду, стосувалися права власності, зобов'язального, спадкового і родинного права. Це договори купівлі-продажу, обміну та застави нерухомого майна, позики грошей, поквитування, поруки, спадкування майна за заповітом і рішенням пріора.

Мешканці Тарнавки і Поріччя, котрі вступали між собою в певні цивільні відносини з приводу майна чи особистих немайнових прав, засвідчували їх перед війтом і лавниками юридик, а також пріором і синдиком монастиря. Усі рішення, як війта з лавниками, так і пріора, записували до монастирських актів, після чого вони набирали правової сили.

Детальніше зупинимося на конкретних прикладах цивільно-правових відносин, які відбувалися за згодою та участю війтівсько-лавничого і монастирського урядів.

Мешканці юридик мали право власності, тобто могли вільно володіти, користуватися і розпоряджатися майном, про що свідчать численні договори купівлі-продажу нерухомості. У цих документах завжди прописували кілька правових норм, на яких ґрунтувалася майнова угода. Це, насамперед, податкові зобов'язання нового власника, а саме – сплата монастиреві щорічного чиншу на свято Св. Мартина (11 листопада), в окремих випадках – натуральних податків. Також чиншівник зобов'язувався сплачувати державні податки. Погодившись виконати ці умови, особа, яка набувала нерухомість, вступала у її володіння, тобто отримувала від пріора чи синдика інтромісію. Тож без відома

---

¹⁴ Така двоступеневість у підпорядкуванні домініканських юридик не була чимось винятковим для юридик львівських передмість. Подібний статус мали: прокураторський (прокуратор – економ, опікувався майном капітули) уряд капітули вірменської архієпископії, який розглядав справи судово-адміністративного характеру на Біскупщині; уряд провізорів (адміністраторів маєтків костелу / монастиря) юридики вірменського монастиря Св. Анни; „Палацовий уряд” (резидента палацу) князів Яблоновських, які володіли Хорунщиною (Яблоновщиною) на Галицькому передмісті та ін. Див.: *Фелонюк А.* Передмістя Львова другої половини XVII – XVIII ст.: адміністративно-правовий статус та соціотопографія. Автореф. дис. ... канд. іст. наук. Львів, 2009. С. 10–11.

настоятеля монастиря неможливо було здійснити правові дії, пов'язані з відчуженням нерухомості. Введення у володіння нерухомістю є ключовим у відносинах мешканця і власника юридики, оскільки останній, надаючи інтромісію, примушував першого виконувати низку зобов'язань, головним серед яких була сплата чиншу.

Договір купівлі-продажу теж передбачав вільне розпорядження нерухомістю (успадкування, продаж, дарунок, обмін тощо). Було тільки одне обмеження – заборонялося її відчужувати шляхтичам, євреям і представникам духовного стану. Інтромісія та обмеження у відчуженні власності запобігали руйнуванню адміністративно-правового статусу юридики, що гарантувало стабільне надходження чиншових оплат до монастирської скарбниці.

Заборону продавати нерухомість представникам названих суспільних груп на практиці часто ігнорували. Відхилення від цієї норми дозволяв пріор, однак за умови, що євреї чи шляхтич зобов'язувався сплачувати щорічний чинш. Так, 11 вересня 1724 р. мешканець Тарнавки євреї Ізер Іцькович свій будинок з городом і садом, „які тягнуться під гору до дороги біля [церкви] Св. Івана Богослова”, продав за 1 800 злотих мазовецькому воєводі Станіславу Хоментовському. Його пленіпотент, теребовлянський мечник Станіслав Ціслінський, засвідчив, що воєвода „монастирський чинш, 2 злотих на Св. Мартина, податки як Речі Посполитої, так і приватні, до громади належні, платитиме”, а у випадку порушення цього припису відповідатиме перед гродським судом¹⁵. Насправді, чи платив магнат податок, сказати важко. Знаємо, що домініканці ретельно стежили за дотриманням власниками нерухомості цього обов'язку. Показовим прикладом у цьому плані є судовий процес монастиря із львівським міщанином, членом Колегії 40-а мужів, кравцем Александром Зелкевичем, який тривав від 1777 до 1784 р. Орендуючи фільварок на Тарнавці від 1760 р., він згодом став зволікати зі сплатою чиншового податку, що викликало протест домініканців¹⁶.

Юридичани, які укладали договори купівлі-продажу нерухомості, особисто з'являлися до пріора й засвідчували цю угоду. Якщо ж вони не мали змоги цього зробити, вїйт і лавники юридики приходили до них. Так, 1 грудня 1646 р. урядники Тарнавки прийшли до будинку Григорія Личника, зятя Матіаша Зярка, де заслухали свідчення останнього про продаж зятеві ґрунту за 30 злотих. Опісля вїйт Матіаш Кафтанік узаконив цей договір, вписавши його в монастирські книги¹⁷.

Коли нерухомість не мала спадкоємців, або здавна перебувала в запустінні, настоятель монастиря продавав її стороннім особам, дбаючи про постійні чиншові оплати до монастирської скарбниці. Так, 6 квітня 1655 р. за присутності

---

¹⁵ ADK, Lw-105, sine paginatio.

¹⁶ Ibid. Lw-517, sine paginatio.

¹⁷ Ibid. Lw-105, sine paginatio.

війта і лавників Поріччя, пріор Антоній Газ, „запобігаючи шкоді, як монастирській, так і громади [Поріччя]”, надав у власність Валентію Куліковському дім із садом, який був без господаря після смерті Бартоша Тетлюха¹⁸.

Відомі кілька договорів купівлі-продажу права на побудову будинку на порожньому ґрунті, що автоматично означало зміну власника нерухомості. Їх укладали в другій половині 1650-х років (19 червня 1656 р., 20 березня 1657 р., 24 березня 1659 р.), після руйнування передмість у 1648 і 1655 рр. козацькими і татарськими військами¹⁹.

За згодою пріора кредитор за борг міг забрати нерухомість. Наприклад, 4 травня 1647 р. львівський міщанин і купець Ян Войша скаржився на Войцеха Кушніра з Поріччя, що той винен 70 злотих за сукно, а оскільки не зміг повернути вчасно боргу, на його дім надано інтромісію позивачеві. Війт і лавники юридики за наказом пріора мали ввести львівського міщанина у володіння, однак пообіцяли, що В. Кушнір віддасть борг на свято Св. Яна. Останньому дозволено мешкати в будинку, але, якщо він не поверне вчасно гроші, то втратить нерухомість²⁰. Інший приклад свідчить, що ґрунт був забраний у боржника. 30 квітня 1666 р. львівський райця Мартин Анчевський продав Павлові Романовичу за 70 злотих ґрунт на Поріччі, який, з відома пріора, забрав у Миколая Мулявки за борги (500 злотих)²¹.

У разі позички грошей у монастиря, мешканці юридик заставляли своє майно, яке при їх неповерненні передавали іншій особі. Так, 22 лютого 1726 р. Анна, вдова кушніра Анджея Комонецького, позичила в монастиря 20 злотих, заставивши свій ґрунт на Тарнавці: у випадку неповернення позички монастир застеріг собі можливість продати цей ґрунт²².

Застава майна за непогашений вчасно борг також зустрічається в монастирських актах. Наприклад, 6 травня 1652 р. Шимон Вішенка надав на рік свою маєтність на Поріччі Станіславу Тиксевичу, з огляду на борг у 300 злотих, який не зміг вчасно повернути²³.

Пріору скаржилися кредитори інших юрисдикцій на боржників, які проживали на домініканських юридиках. Так, 3 липня 1646 р. до Яна Домініка Рожнятовського позвали Івана Теслю, з-під „монастирської юрисдикції”, щоб він виправдався перед Грицьком, підлеглим „замковій юрисдикції”, за борг²⁴. Боржники з юридик не обов’язково позивалися до пріора. Так, Казимир Мікульський 12 вересня 1714 р. позвав до замкового уряду війта Тарнавки Яна Літвіновського за несплачені за збіжжя гроші²⁵.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² Ibid.

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

²⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 52 (Магістрат м. Львова), оп. 2, спр. 562, с. 607–608.

Спадкування майна представлено двома заповітами, які вписано до монастирських книг 19 червня і 19 липня 1645 р., а також низкою рішень пріора. Так, 2 травня 1647 р. перед Яном Домініком Рожнятовським Бартош Тетлюх із Поріччя, син небіжчика Станіслава Тетлюха, скаржився на свою матір Анну стосовно маєтності, що залишилася після смерті батька. Настоятель монастиря наказав війтівсько-лавничому уряду юридики поділити цю нерухомість²⁶. 19 червня 1645 р. до монастирських актів вписано заповіт мешканки Гарнавки Оришки Стехової. Із нього відомо, що останню волю ця жінка висловила у присутності вїта і лавників юридики²⁷.

Покарання за правопорушення. Кари за цивільні провини присуджував пріор. Було їх кілька видів: штраф на користь потерпілої сторони, війтівсько-лавничого уряду й монастиря, натуральні данини останньому, ув'язнення та вигнання з юридики. Під таку відповідальність підпадали мешканці Гарнавки та Поріччя, котрі порушували майнові та особисті (немайнові) права інших юридичан.

Майнові інтереси юридичан забезпечувались, як правило, безконфліктно, принаймні згадок про кару за їх порушення в монастирських актах не знаходимо. До категорії справ, пов'язаних з немайновими особистими правами мешканців юридик, які вирішував пріор, належала образа честі й гідності вїта та лавників юридик. За неповагу до вїта пріор карав ув'язненням і штрафом. Так, перед синдиком монастиря Гонорієм Марцевичем, уповноваженим пріора Людовіка Мілевського, вїт Поріччя Яцентій Грегорович позивав мешканців юридики – Войцеха Крауза і його дружину Софію, звинувативши її в образі. У цій справі „монастирський суд”, тобто Г. Марцевич, вислухав двох свідків. Перший свідок, Станіслав Ленчар, зізнався, що, прийшовши до помешкання В. Крауза з пахолком за податком, отримав відмову від господаря, а господиня дорікнула, що „коли вїт немає подушок, нехай на моїх виспитьсь”. Другий свідок, Казимир Ткач, перебуваючи на той час у будинку оскаржених, чув ці слова і засвідчив, що Софія Краузова сказала так: „Нехай бере ті подушки, і нехай на них виспитьсь, коли його будуть провадити на шибеницю, як тих жидів”. 19 травня 1715 р. Г. Марцевич виніс рішення у цій справі: В. Крауз публічно вибачився перед вїтом і заплатив штраф, а його дружину за такі слова помістили у „в'язницю Порицького уряду”, без виплати штрафу, з огляду на убогість. У судовому рішенні також було застереження, якщо би образи на адресу вїта повторилися, то подружжя Краузів заплатить монастиреві та війтівсько-лавничому уряду, відповідно, 10 і 5 гривень²⁸. Загалом особі, яка ображала вїта, пріор наказував перепросити останнього при свідках (24 липня і 3 серпня 1741 р.)²⁹.

---

²⁶ ADK, Lw-105, sine paginatio.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

Штрафом і натуральними стягненнями пріор карав за порушення громадського спокою на юридиках і наклепи. Так, 17 липня 1699 р. за непорозуміння між війтом Тарнавки Стефаном Тарнопольським і мешканцем юридики Константином Демковичем наказано кожному дати до костелу Божого Тіла воскові свічки³⁰.

Суворіші покарання накладали за крадіжки. 26 лютого 1700 р. пріор Юзеф Мочарський надав інтромісію на ґрунт Теодора Козійовича з Тарнавки, Гелені Грегоровічовій як відшкодування за забрані в неї Ю. Мочарським гроші (70 злотих) без відома монастиря та війтівсько-лавничого уряду, а також за вкрадені перли в Кипріяна Гіровського, мешканця юридики сестер бенедиктинок. Також настоятель дозволив вигнати Т. Козійовича, його дружину та її сестру з юридики. Гелена Григоровічова, яка отримала нерухомість злодіїв, мала поквитувати за вкрадені речі К. Гіровського³¹.

З юридики виганяли теж за чародійство. Так, 6 жовтня того ж року Ю. Мочарський оштрафував дружину мешканця Тарнавки Петра Калиновича, наказав утримувати її три дні в колоді, а потім вигнати з юридики³².

Ув'язнити теж могли за ухиляння від батьківських обов'язків. У цьому плані цікаву справу 24 жовтня 1646 р. розглядав пріор Ян Домінік Рожнятовський. Маренція зі своїм батьком кравцем Ілляшем скаржилася на Юрка, сина Лазаря, мельника „Гнилого млину”, що позваний, „забувши страх Божий і встид, обіцяв взяти за жінку [Маренцію], звів і народив з нею двох дітей, і зараз не хоче її прийняти”. Юрко визнав лише першу дитину, а від другої відмовлявся. Суд, вислухавши сторони, наказав, щоб він присягнув, що не є батьком другої дитини, однак той під тиском визнав і її. На підставі цього зізнання пріор наказав, аби Юрко взяв собі за дружину Маренцію або дав гроші на виховання дітей. Оскільки він не бажав цього робити, то був покараний ув'язненням³³.

Якщо ж війта або звичайного мешканця котроїсь із домініканських юридик ображав житель іншої юридики, скаргу вносили до книг останньої. Так, 4 липня 1720 р. війт Поріччя Ян Ружицький скаржився за образу честі на Яна Зінкевича до „книг і актів” Святоіванівської юридики львівського римо-католицького декана і вимагав покарати кривдника³⁴.

Рішення в кримінальних справах, у яких фігурували мешканці домініканських юридик, приймав *замковий (бургграфський) суд*, оскільки в бургграфських книгах зафіксовані позивачами мешканці Тарнавки й Поріччя. Так, 26 червня 1662 р. Матвій Ткач, майбутній війт Тарнавки, засвідчив замковому уряду поранення, заподіяні йому вночі минулого дня за Босяцькою

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

³² Ibid.

³³ Ibid.

³⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 577, с. 26.

фірткою Миколаєм Броховчиком, вїтом з „волі” Жевуського, і скаржився на нього³⁵. У справі зневаги лавника Тарнавки Теодора Кійовича 28 листопада 1699 р. пріор наказав позваному Дмитрові Хірчинському сплатити штраф 30 злотих монастиреві та 10 гривень вїтївсько-лавничому уряду, і застеріг: якщо той спробує спалити будинок лавника, тоді сплатить штраф 100 злотих для монастиря, а також буде відданий до Львівського гроду, тобто, слід розуміти, бурграфу³⁶.

Монастирські книги. Усі справи, пов’язані з мешканцями домініканських юридик, записували в монастирські книги, які вели спеціально для цього. Записи робив синдик під час вирішення справи пріором у присутності вїта і лавників. Ці книги протягом довгого періоду називали переважно однаково: „монастирські акти”, „монастирські книги”, „монастирські акти і книги”, „протоколи”. Вони збережені в незадовільному стані. Маємо лише протоколи за 1641–1770 рр. зі значними часовими лакунами: за 1660–1663, 1675–1687, 1691–1694, 1698, 1716–1720, 1730–1737, 1739–1740, 1742, 1746, 1750, 1753–1757, 1759, 1761, 1764, 1766, 1768–1769 рр. У нотатках 1738 року вказано, що „від 1728 року і до 1738 у цьому протоколі не записано жодної трансакції”. Однак, очевидно, велися інші акти, оскільки маємо чотири записи за 1729 р.³⁷

Кількість записів у роках також є різною, що також свідчить про їх втрату. Найбільша їх кількість припадає на ранній період: за 1645 р. – 10 записів, 1646 р. – 21, 1647 р. – 12, 1648 р. – 9, 1651 р. – 16, 1652 р. – 5, 1653 р. – 8, 1654 р. – 5, 1669 р. – 7, а згодом дещо менше: 1690 р. – 8, 1695 р. – 6, 1696 р. – 7, 1697 р. – 11, 1699 р. – 14, 1700 р. – 7, 1710 р. – 6, 1725 р. – 7, 1726 р. – 5, 1751 р. – 5 записів. У решті років – від одного до чотирьох записів.

Із монастирських книг видавали виписи, засвідчені пріором, синдиком і печаткою монастиря. Так, 21 серпня 1647 р. Матіаш Сікора з Комарна поквитував Войцеха Турського за борги, і в записі про це сказано: „Якщо екстракт кому буде потрібний, завжди видамо”³⁸. Також маємо один відпис із „монастирських книг” 1747 року, засвідчений синдиком монастиря³⁹.

Монастирські акти, напевно, зберігались у пріора або синдика, а потім у монастирському архіві. Їхні фрагменти, оправлені в один конволют (записи розміщені не за хронологією), на сьогодні зберігаються в Архіві провінції домініканців у Кракові⁴⁰.

³⁵ Там само. Спр. 556, с. 85а.

³⁶ ADK, Lw-105, sine paginatio.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid. Lw-517, sine paginatio.

⁴⁰ Ibid. Lw-105, sine paginatio.

Мешканці юридик: чисельність, професійний та національно-релігійний поділ

Чисельність мешканців юридик. Через відсутність описово-статистичних джерел з другої половини XVII – початку XVIII ст. неможливо вирахувати кількість населення домініканських юридик у той час. Згідно з податковими реєстрами 1720-х років, на Тарнавці було 30 халуп⁴¹, однак від цієї кількості потрібно відняти майже половину, тобто ті об'єкти, які насправді знаходилися на Поріччі (у переліках юридик його майже не згадували – там фігурує Тарнавка, або „юрисдикція домініканців”⁴²). Згідно з „Описом багатьох ґрунтів і будинків, вилучених з-під старостинської юрисдикції” близько 1759 р. на Поріччі знаходилося 22 будинки, а Тарнавці – 10 халуп⁴³. „Ревізія старостинських ґрунтів” від 10 липня 1759 р. згадує на Поріччі 23 ґрунти і 19 халуп⁴⁴. У люстрації Підзамча 1763 року зазначено, що на Поріччі було 22 ґрунти, а на Тарнавці – 14 халуп⁴⁵. Натомість, в інвентарі прибутків з нерухомостей львівської старостинської юрисдикції, датованому 28 лютого 1765 р., нараховано 22 оселі на Поріччі та „близько” 12 на Тарнавці⁴⁶. Однак, за відомостями Генеральної люстрації Руського воєводства 1765 року, на Тарнавці містилося 14 халуп, а Поріччі – 22 пляци⁴⁷. Інформацію про 22 оселі Поріччя знаходимо в люстрації Львівського староства 1767 року⁴⁸. У недатованому переліку нерухомої власності монастиря (кінець XVIII ст. – початок XIX ст.) зазначено, що на Поріччі проживало 19 чиншівників, а Тарнавці – 18⁴⁹.

⁴¹ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 627, арк. 465.

⁴² Там само. Ф. 9, оп. 1, спр. 64, с. 2144; ф. 52, оп. 2, спр. 627, арк. 459, 477; спр. 664, с. 601; спр. 803, арк. 78–79; спр. 806, арк. 325зв.–326 зв.; Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, відділ рукописів, ф. 4 (Баворовські), спр. 1042, арк. 8, 24, 39; Описи передмість Львова XVI–XVIII століть / Упор. А. Фелонюк. Львів, 2014. С. 335, 341.

⁴³ Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі (далі – НГАБ), ф. 694 (Радзівілы, князі), воп. 7, адз. зах. 850, арк. 49 адв. В „Описі поспільства Краківського передмістя...” 1759 року знаходимо ідентичну інформацію (Там жа. Адз. зах. 328, арк. 2052). Див.: Описи передмість Львова... С. 401.

⁴⁴ НГАБ, ф. 694, воп. 7, адз. зах. 328, арк. 2047 адв.; Описи передмість Львова... С. 399.

⁴⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 1, спр. 393, арк. 15 зв., 17; Описи передмість Львова... С. 403, 404.

⁴⁶ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (далі – AGAD), Archiwum Skarbu Koronnego (далі – ASK), dział XLVI (Lustracje, rewizje i inwentarze dóbr królewskich), sygn. 27, k. 13–13 v.; Описи передмість Львова... С. 414, 415.

⁴⁷ AGAD, Metryka Koronna, dział XVIII (Lustracje i rewizje dóbr królewskich), sygn. 57, k. 15 v.–16; Описи передмість Львова... С. 417, 418.

⁴⁸ AGAD, ASK, dział LVI (Inwentarze starostw), sygn. L-1/III, k. 127 v.

⁴⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 418, оп. 1, спр. 13, арк. 1 зв.

Отож, кількість чиншівників / халуп / ґрунтів на юридиках упродовж другої половини XVIII ст. змінювалася. Кількість осель (чиншівників) Поріччя коливалася в межах 22/19, натомість на Тарнавці вона зросла – від 14 до 18. Приймаючи демографічний показник 6 осіб у одному будинку⁵⁰, на підставі наведених вище відомостей вираховуємо приблизну кількість мешканців юридик протягом другої половини XVIII ст.: на Поріччі в 1750–1760-х роках проживало близько 132 осіб, а в кінці століття – 114, тоді як на Тарнавці – відповідно, 84 і 108.

Повинності мешканців юридик, об'єкти приватної власності та господарювання. Головним критерієм підпорядкування юридичан був обов'язок сплати щорічного чиншу за право володіння нерухомістю. Окрім грошових платежів, вони виконували натуральні повинності, які зводилися до давання щорічно кількох курей для монастиря.

Чинші платили на свято Св. Мартина (11 листопада) вйтові юридики, а він передавав гроші синдику, оскільки той опікувався фінансовими і загалом господарськими справами монастиря.

В описово-статистичних документах Замкового передмістя третьої чверті XVIII ст. знаходимо лаконічну інформацію про домініканські юридики. Так, у згаданому інвентарі прибутків із нерухомостей старостинської юрисдикції 28 лютого 1765 р. йдеться, що „юрисдикція Поріччя [...] на 22 оселі з городами, садами і кілька пустих пляців”⁵¹. Натомість, „Тарнавка [...] близько 12 осель, де житлові пляци, робочі поля, луки і фільварок, особливо з полями, луками і ставком”⁵².

Конкретизуючи ці відомості, зауважимо, що в приватній власності мешканців юридик були ґрунти, на яких знаходилися халупи або будинки, господарські прибудови, городи, сади, тобто типовий набір елементів садиби львівського передміщанина. Згідно з люстрацією Львівського староства 1767 року, тарнавський фільварок на умовах „емфітевтичного права” (оренди) знаходився в користуванні львівського міщанина, кравця А. Зелкевича⁵³. До фільварку, згідно з Йосифінською метрикою 1788 року, належали: три поля, переліг, пасовище, кущі, лука, ставок, млин на ньому та город⁵⁴. Тут же знаходимо

⁵⁰ Методика обрахунку орієнтовної кількості передміського населення на підставі кількості будинків чи чиншівників із визначенням демографічного множника 6 осіб на одного передміського власника нерухомості (платника податку) описана Мироном Капралем (*Капраль М.* Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (соціально-правові взаємини). Львів, 2003. С. 248, 251–252).

⁵¹ AGAD, ASK, dział XLVI, sygn. 27, k. 13.

⁵² Ibid. К. 13 v. Такі самі відомості для двох юридик наведено в „Описі ґрунтів, відділених від львівської старостинської юрисдикції” близько 1765 року (Ibid. Archiwum Potockich z Radzyna, nr 171, s. 83).

⁵³ Ibid. ASK, dział LVI, sygn. L-1/III, k. 128 v.

⁵⁴ ЦДДА України у Львові, ф. 19, оп. XII, спр. 4, арк. 47 зв.–48 зв.

коротку господарську характеристику нерухомостей, орендованих А. Зелкевичем: зокрема, що лука болотиста, на пасовищі доброї трави немає, давніше воно було оране, але через те, що врожаю не дало, запущено; переліг давно не ораний, бо користі від нього ніякої, а в чагарниках немає доброго хмизу навіть на паркан⁵⁵. Про млин і ставок маємо згадки в монастирських книгах ще з середини XVII ст. Наприклад, 14 січня 1642 р. Ян Красуцький і швець Кшиштоф Баран, його швагер, спадкоємці покійного Вавжинця Красуцького, у присутності лавників і субпріора Гіацинта Рогатинського, продали за 34 злотих Войцехові Римару „млинок Тарнавецький”⁵⁶. 24 липня 1696 р. пріор монастиря уклав угоду купівлі-продажу ставу і ґрунту біля млина на Тарнавці львівському золотареві Северинові Сатовичу за 80 злотих (з умовою сплати річного чиншу та виконання різних повинностей)⁵⁷. З монастирських актів 1713 року довідуємося, що на Тарнавці знаходилася й цегельня⁵⁸. У 1690 р. в угоді купівлі-продажу ґрунту на цій юридикції Сюзанною, вдовою Мартина Дишпанка, його місцезнаходження локалізовано поруч „Голодяковського” ставка⁵⁹.

У колективному користуванні громади Тарнавки була лука, яку пріор монастиря Ангел Поліковський 17 квітня 1762 р. надав для спільного користування за сплату річного чиншу в розмірі 130 злотих⁶⁰.

Мешканці юридик розпоряджалися нерухомим майном по-різному. Насамперед, використовували у професійній діяльності (ремесло, торгівля), займалися присадибним господарством (городництво, садівництво). Про останнє свідчить наявність на кожному ґрунті городу й саду.

Професійний склад. Підзамче було одним із центрів ремісничого життя львівських передмість. Тут на початку XVIII ст. у великій кількості проживали гарбарі⁶¹, зазвичай євреї за національністю, шевці, різники, а також ткачі. На Підзамчі кількість ткачів була досить великою; більше того, тут люстрація 1711 року навіть зафіксувала тенденцію до їх чисельного домінування⁶². Ремісники цієї професії головним чином концентрувалися на Тарнавці та Поріччі. Це ремесло було їхньою головною професійною ознакою. Окрім них, на домініканських юридиках проживали слюсарі (Павло Романович, Поріччя, 1666 р.), кушніри (Войцех Божульський, Поріччя, 1649 р.; Анджей Комонецький, Тарнавка, 1726 р.), пекарі (Ференц Тисячний, Поріччя, 1656 р.; Іван Фігль, Тарнавка, 1653 р.), палітурники (Миколай Гонтковський, Тарнавка, 1656 р.), гаптувальники (Павло Погорецький, Тарнавка, 1653 р.), кравці (Дмитро, Тарнавка,

⁵⁵ Там само. Арк. 48 зв.

⁵⁶ ADK, Lw-105, sine paginatio.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 801, с. 186–223.

⁶² Там само.

1653 р.), ковалі (Семен, Поріччя, 1653 р.), рибаки (Семен Владичка, Поріччя, 1653 р.), мулярі (Матіаш Пігула, Тарнавка, 1646 р.), золотарі (латунники) (Іван, Ілько та Андрій Подгородські, Тарнавка, 1645 р.) та інші. Також нерухомою власністю на Тарнавці володіли львівські міщани, золотар і мечник вірменин Северин Сатович (кінець XVII – початок XVIII ст.), купець і відомий архітектор Петро Полейовський (купив у 1770 р.)⁶³.

Національно-релігійний поділ юридиках. На домініканських юридиках проживали переважно українці й поляки. Виявом цього, крім антропонімічних відомостей, які трапляються в монастирських актах, потрібно вважати практику обрання лавників за національною ознакою: двох від українців і двох від поляків. Мешканці Тарнавки українського походження, а також сусідньої юридики Зборовщини, творили „парафіяльну” спільноту церкви Різдва Богородиці. Ця сакральна споруда стояла на юридиці Зборовщині, по лівому боці Збоїської (Жовківської) дороги, а навпроти знаходилися будинки Тарнавки. Організаційним виявом парафіяльного життя були три церковні братства – два чоловічих і одне сестринське (Св. Варвари), діяльність яких потребує окремого дослідження.

Просторове розташування юридик

Тарнавка знаходилася на правому боці Збоїської (Жовківської) дороги і тягнулася на південь (під Високий Замок) і захід, де межувала з ґрунтами монастиря Св. Івана Богослова. Зі сходу юридику обмежувало село Знесіння. Її північним кордоном була згадана дорога. На теперішню адресу, відповідно до методики ретроспективної локалізації нерухомої власності, що її запропонувала Мар'яна Долинська, юридика знаходилася б при парній стороні вул. Б. Хмельницького, у проміжку вул. Караїмської та Опришківської (орієнтаційні номери від 82 до 98)⁶⁴. На нашу думку – це помилкова локалізація. Тарнавку слід розміщувати східніше, між орієнтаційними номерами 94–106⁶⁵. На зламі XVIII–XIX ст. юридика займала простір між церквою Різдва Богородиці⁶⁶, тобто навпроти рогу сучасних вул. Донецької та Б. Хмельницького і Жовківською рогачкою (перетин сучасних вул. Волинської та Б. Хмельницького) і Замковою горою. Конскрипційні номери Францисканської метрики, які нанесені

---

⁶³ ADK, Lw-105, sine paginatio.

⁶⁴ Долинська М. Історична топографія Львова XIV–XIX ст. Львів, 2006. С. 130, 238.

⁶⁵ Місцезнаходження ідентифіковано накладанням електронної копії „Плану міста Львова разом з передмістями” 1829 року, яка містить конскрипційні номери Францисканської метрики 1820 року, на сучасну топографічну підоснову міста.

⁶⁶ Згідно з дослідженнями Ігоря Бокала, церква знаходилася на вул. Б. Хмельницького, 127 (внутрішнє подвір'я). Див.: Бокало І. Спроба локалізації зниклої церкви Різдва Пресвятої Богородиці в м. Львові // Вісник Львівського державного аграрного університету: Архітектура і сільськогосподарське будівництво. Львів, 2008. № 9. С. 250.

на карту Львова з передмістями 1829 року, вказують, що будинки Тарнавки знаходилися саме в тій частині сучасної вул. Б. Хмельницького. Для прикладу, Папарівський двір стояв навпроти церкви Різдва Богородиці (конскрипційний номер Йосифінської метрики 391)⁶⁷, а сусідній будинок Григорія Прухницького вже належав до Тарнавки (конскрипційний номер 390)⁶⁸. Це прямо вказує на розташування цієї юридики на схід від церкви.

У другій половині XVIII ст. в актових документах і картах щодо Тарнавки застосовували означення „вулиця” і „передмістя”. Так, на карті Львова Жана Ігнація дю Дефійє 1766 року Тарнавку як вулицю (одонім) знаходимо лише в легенді, без позначення на карті⁶⁹, а на плані Шарля де Шеффера 1770 року „вулиця Тарнавка” (*Rue Tarnawka*) вже позначена⁷⁰ в районі сучасних вул. Жовківської та Донецької. На карті Фрідріха фон Міра 1783 року міститься підпис „Передмістя Тарнавка” (*Vorstadt Tarnawka*), що свідчить про застосування назви юридики в ранній австрійський час як синоніму до Жовківського передмістя⁷¹. В „Описі передміських границь” 1788 року Тарнавкою також названо передмістя⁷². Фільварок „Солтиство” („Вибранецтво”) локалізується на цьому передмісті, що засвідчує документ оцінки його дерев’яних будівель⁷³, а також план спірного відтинку межі зі селом Знесіння 1778 року, при детальному зображенні місцезнаходження згаданого фільварку⁷⁴.

Наведені факти свідчать, що в ранній австрійський період Тарнавкою називали Жовківське передмістя – колишнє Краківське (Замкове) передмістя. Припускаємо, що назва могла поширюватися лише на її східну частину, де, зрештою, і знаходилася однойменна юридика.

---

⁶⁷ В інвентарному описі Папарівського двору 1766 року також вказано, що він розташовувався навпроти церкви Різдва Богородиці (Фелонюк А. Інвентарні описи дворів на передмістях Львова останньої третини XVIII століття // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 2008. Т. CCLV: Комісія архітектури і містобудування. С. 416–417, 424–426).

⁶⁸ Конскрипційний номер Францисканської метрики 362 відповідав орієнтаційному номеру 94, вул. Жовківської кінця XIX ст. і Б. Хмельницького тепер. Див.: Skogowidz Królewskiego Stołecznego miasta Lwowa z planem miasta. Lwów, 1916. S. 411.

⁶⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 742 (Колекція карт і планів), оп. 1, спр. 980.

⁷⁰ Österreichische Nationalbibliothek (Відень), ALB Port 196, 12 Kar (Режим доступу: <http://www.lvivcenter.org/uk/umd/map>).

⁷¹ Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv (Відень), В 9а. 390 (Режим доступу: <http://www.lvivcenter.org/uk/umd/map>). На цій карті, крім „передмістя” Тарнавки, вказані Бродівське, Краківське і Галицьке передмістя.

⁷² Долинська М. Історична топографія Львова... С. 102, 130.

⁷³ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 1, спр. 599, арк. 18. Будівлі фільварку знаходилися в районі сучасної вул. Б. Хмельницького 169, тобто на просторі східніше вул. Волинської.

⁷⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 742, оп. 1, спр. 1667.

Поблизу річки Полтви розташовувалося Поріччя. Річка була природною північною межею юридики. На заході її обмежувала дорога, що вела до мурованого мосту, на півдні – ґрунти монастиря бенедиктинок (костел Всіх Святих), а на сході – монастиря кармелітів взутих (костел Св. Мартина). Сьогодні це простір між вулицями Замарстинівською, Романа Дашкевича, Заводською і Бориславською, який розділяє на нерівні частини вул. Ткацька⁷⁵. Показово, що вул. Ткацька під цією назвою зустрічається вже на картах 1840-х років⁷⁶ і є професійним урбанонімом (одонімом), адже, як зазначалося, Поріччя – це ткацький осередок. У даному випадку цей одонім може бути історичним джерелом⁷⁷.

Поріччя знаходилося на північній периферії Замкового передмістя, на правому березі Полтви. Річка творила межу з ґрунтами села Замарстинова. Тут варто зазначити, що цю юридику потрібно відрізнити від присілку Замарстинова – Поріччя, яке знаходилося за межами передмість Львова⁷⁸.

На місцезнаходження юридики Поріччя вказує достатня кількість джерельних свідчень. У монастирських актах згадано „Мурований міст”, біля якого знаходилися ґрунти юридики. Так, 1655 року після смерті мешканця юридики Бартоша Тетлюха, в якого не залишилося спадкоємців, з метою запобігти як „монастирській, так і громадській” шкоді, пріор монастиря продав його дім із садом поблизу „Мурованого мосту” Валентію Куліковському. Інше письмове свідчення також стосується купівлі-продажу нерухомості на Поріччі. 28 серпня 1782 р. Францішек Ганцель купив будинок із ґрунтом у вдови Іцькової, на „ґрунтах старостинських львівських, і юридиці велебних отців домініканців місцевих Божого Тіла, під номером мілітарним 195 розташований, між межами її м[ило]с[ті] пані Убецької з одного, і рікою попід міст мурований плинучою з другого боку”⁷⁹. Цей міст зображено на картах Львова Ж. дю Дефійє (1766 р.)⁸⁰, Жана Детша (бл. 1770 р.)⁸¹, Ш. де Шеффера (бл. 1770 р.), Ф. фон Міга

⁷⁵ Долинська М. Історична топографія Львова... С. 238.

⁷⁶ На літографічній карті „Львів з передмістями, станом на 1844 р.”, авторства Радоніха Крадохвіля, позначена „Ткацька вулиця” (*Weber Gasse*) (ЦДІА України у Львові, ф. 742, оп. 1, спр. 1001). Також її можна знайти на Кадастровій карті Львова 1849 року (Там само. Ф. 186 (Крайова земельно-податкова комісія, м. Львів), оп. 8, спр. 628, секція V).

⁷⁷ Пор.: Долинська М. Історична топографія Львова... С. 77–78.

⁷⁸ Іван Крип’якевич вважав, що Волиця (Воля) і Поріче (Заріче) – це фільварки від Замарстинова, засновані близько 1500 року (*Крип’якевич І. Історичні проходи по Львові. Львів, 1991. С. 149*). Ярослав Кісь надавав цим оселям статусу міських сіл (*Кісь Я. Найстаріший інвентар Замарстинова, Волиці і Поріччя – сіл м. Львова // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. Київ, 1960. № 1. С. 67–70*). Для порівняння див.: *Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa w latach 1624–1635. Lwów, 1930. S. 69, 90, 96; Капраль М. Національні громади Львова... С. 251; Долинська М. Історична топографія Львова... С. 90, 112–113, 130, 152–156.*

⁷⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 570, с. 342–343.

(1783 р.)⁸², а також на плані 1829 року, який містить конскрипційні номери Францисканської метрики⁸³. Нерухомість Ф. Ганцля в Йосифінській метриці знаходимо під конскрипційним номером 194, якому відповідає конскрипційний номер 181 Францисканської метрики⁸⁴. На згаданому плані 1829 року будинок із цим номером справді знаходився поблизу (з правого боку) від „Мурованого мосту”, а ґрунт тягнувся на схід, вздовж правого берега Полтви⁸⁵. „Мурований міст” на сьогодні локалізується на перехресті вулиць Хімічної, Замарстинівської і Р. Дашкевича, тобто в північно-західному куті Поріччя. Через „Мурований міст” вела дорога на лівий берег Полтви на Замарстинів („Замарстинівська дорога”)⁸⁶, а Поріччя розпочиналося перед мостом, на правому боці цієї дороги і тягнулося у східному напрямку вздовж Полтви.

На цій юридикції існували свої вулиці. У кількох актах згадані „Звяртовська” (1651 р.), „Каспровська” (1657, 1668 рр.) і „Заваліковська” (1670 р.) вулиці⁸⁷.

Поріччя мало усталене означення як юридика; тільки раз, у реєстрі шосового податку 1768 року, воно назване „передмістям”⁸⁸. Тут варто зазначити,

⁸⁰ Там само. Ф. 742, оп. 1, спр. 980.

⁸¹ Там само. Спр. 979.

⁸² Österreichische Nationalbibliothek (Відень), ALB Port 196, 12 Kar; Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv (Відень), В IX а. 390 (Режим доступу: <http://www.lvivcenter.org/uk/umd/map>).

⁸³ Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv (Відень), GIh 372_8 (Режим доступу: <http://www.lvivcenter.org/uk/umd/map>).

⁸⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. XII, спр. 4, арк. 19зв.; ф. 20 (Францисканська метрика), оп. XII, спр. 78, арк. 23зв.

⁸⁵ Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv (Відень), GIh 372_8 (Режим доступу: <http://www.lvivcenter.org/uk/umd/map>).

⁸⁶ „Вулиця Муровані Мости” (*Platea Murowany Mossta, Rue Murowany Moisty*) і „Замарстинівська дорога” („Дорога в Замарстинів”, *Via in Zam[ar]ztinow, Chemin a Zamocztinow*) позначені на картах Ж. Детша і Ш. де Шеффера близько 1770 року [ЦДІА України у Львові, ф. 742, оп. 1, спр. 979; Österreichische Nationalbibliothek (Відень), ALB Port 196, 12 Kar (Режим доступу: <http://www.lvivcenter.org/uk/umd/map>)]. „Вулиця Муровані Мости” розпочиналася від церкви Св. Миколая і вела до мурованого мосту (теперішня вул. Замарстинівська до перетину з вул. Хімічною і Р. Дашкевича), а „Замарстинівська дорога” розпочиналася за мостом і прямувала до Замарстинова. На карті 1829 року „Вулиця до Мурованого Мосту” підписана як „Gasse gegen Murowany Most” (Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv (Відень), GIh 372_8 (Режим доступу: <http://www.lvivcenter.org/uk/umd/map>)). На картах початку XIX ст. біля мурованого мосту знаходилася Голосківська рогатка (*Scharankenmaut, Holosker Linienmaut*) [Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv (Відень), GIh 372_8, Österreichische Nationalbibliothek (Відень), FKB 274–68 (Режим доступу: <http://www.lvivcenter.org/uk/umd/map>)].

⁸⁷ ADK, Lw-105, sine paginatio.

⁸⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 811, арк. 652. М. Долинська помилково ототожнила „передмістя” Поріччя з присілком Замарстинова – Поріччям (*Долинська М. Історична топографія Львова... С. 130–131*).

що в більшості описово-статистичних документів першої третини XVIII ст. ця юридика не названа власним іменем, а лише як „юридика домініканців”. У XVII ст. дві юридики домініканців у актових документах фігурували як „села”⁸⁹.

Після встановлення австрійської влади у Львові 1772 року Тарнавка і Поріччя надалі залишалися у власності домініканського монастиря Божого Тіла. Маємо згадки про вїтита на Тарнавці у 1773 і 1786 рр. (див. додаток, табл. 1), а отже, існував вїтівсько-лавничий уряд і збирали чинші в монастирську скарбницю. Однак у цей час, на відміну від минулого, пріори від усіх юридик сплачували до каси Львівського циркулу державні податки. Це підтверджують квити за 1791–1827 рр., які відклалися в архіві монастиря⁹⁰. Їх видавала згадана львівська циркульна каса після кожної сплати податків. У 1791–1796 рр. в уряді циркулу Тарнавку називали юридикою⁹¹, у решті випадків позначали як „добра”.

Висновок

Тарнавка і Поріччя – типові юридики львівських передмість XVII–XVIII ст. Адміністративно та фінансово їхні мешканці підпорядковувалися юрисдикції домініканського монастиря Божого Тіла, а в питаннях кримінального судочинства – замковому (бургграфському) уряду. Адміністративно-фінансова влада над жителями юридики належала пріорові монастиря та вїтівсько-лавничим урядам юридик.

Настоятель монастиря призначав і звільняв вїтів обох юридик, вирішував цивільні справи мешканців (у сфері права власності, зобов’язального, спадкового, родинного права), зокрема затверджував угоди купівлі-продажу і застави майна, позики грошей, поквитування, поруки тощо. Він присуджував покарання за правопорушення у цій сфері, а також у питанні немайнових особистих прав (зазвичай, образи честі й гідності вїтита і лавників). Вїт, чотири лавники і писар допомагали пріорові та синдикові монастиря в цих справах. Головна мета адміністративно-фінансового контролю над юридичанами та їхньою нерухомістю полягала у збереженні цілісного адміністративно-правового статусу юридик, який був запорукою стабільних грошових надходжень (у формі чиншів) до монастирської скарбниці.

Мешканці юридик поділялися на дві етноконфесійні громади – українців (православних / уніатів) і поляків (католиків). Свідченням цього були вибори до урядів двох лавників від кожної громади. Церква Різдва Богородиці була центром „парафіяльного суспільства”, котре складалося з українців – мешканців цієї юридики, а також сусідньої – Зборовщини.

⁸⁹ В актах дарунку Тарнавки Я. Свошовським 1613 року, в договорах купівлі-продажу Поріччя в 1623–1624 рр., а також єдиний раз у записах „монастирських книг” (1670 р.). Див.: ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 216, с. 1887; ADK, Lw-105, sine paginatio.

⁹⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 418, оп. 1, спр. 100, 200.

⁹¹ Там само. Спр. 100, арк. 83–87, 94–95, 99–101.

У господарському плані Поріччя і Тарнавка не відрізнялися від інших юридик і передмість міської юрисдикції. Вони були насамперед осередками ремісничого життя (головно ткацтва). Також юридичани займалися городництвом і садівництвом.

Поріччя було більш заселене – 19–22 оселі (114–132 осіб) впродовж другої половини XVIII ст., на відміну від Тарнавки – 14–18 осель (84–108 осіб). Однак територіально Тарнавка була більшою, до неї входив фільварок з полями, лукою, пасовищем, ставком і млином. Розлогість Тарнавки пояснюється її розташуванням на периферії Замкового передмістя, у східному напрямку вона межувала із селом Знесіння. Поріччя було компактніше, знаходилося у північній частині Підзамча, обмежувалося річкою Полтва та ґрунтами інших юридик.

Загалом Тарнавка і Поріччя були середньостатистичними юридиками. Їх вивчення сприяє кращому розумінню цього адміністративно-правового явища львівських передмість XV–XVIII ст.

ДОДАТОК

Таблиця 1

Війти, лавники і писарі Тарнавки (1632–1786 рр.)*

Дата	Війт	Лавники
1632		<i>писар</i> : Станіслав (Stanislaus)
14 січня 1633	Ян Фурман (Jan Furman)	Ян Авдикович Погорецький (Jan Awdykowicz Pohorecki), Кшиштоф Лизнік (Krzysztof Łyznik), Войцех Лукович (Wojciech Łukowicz), Ян Свєц (Jan Swiec)
27 грудня 1641		Матіаш Зярко (Maciej, Matyas Ziarko, Ziamko), Матіаш Кафтанік (Matyas Kaftanik)
26 квітня 1642		Матіаш Зярко, Матіаш Кафтанік
без дати, 1643	Матіаш Зярко	Войцех Турський (Wojciech Turcki)
21 лютого 1644	Матіаш Зярко	Войцех Турський

* При укладанні таблиці в дужках подано один або кілька найчастіше вживаних варіантів написання імені та прізвища / прізвиська особи. Виділені півжирним шрифтом дати стосуються виборів війта, лавників і писаря. Відсутність прізвищ при іменах війтів і лавників зумовлена втратою тексту. Дата у квадратних дужках вказує на першу згадку про лавників у цьому статусі.

19 серпня 1644	Матіаш Кафтанік	Пйотр Тип'як (Piotr Tyriak)
3 листопада 1644	Матіаш Зярко	Матіаш Кафтанік, Андрій Сокальський (Andrzej Sokalsky) [2.12.1644]
13 січня 1645	Матіаш Зярко	Матіаш Кафтанік, Андрій Сокальський
19 червня 1645	Матіаш Зярко	Матіаш Кафтанік, Войцех Турський, Ян Дишпанк (Jan Dyszpank, Dispanko), Андрій Сокальський, Василь Попович (Wasil Popowicz) [22.12.1645]
26 січня 1646	Матіаш Зярко	Ян Дішпанк, Войцех Турський, Андрій Сокальський, Матіаш Кафтанік
24 травня 1646	Матіаш Кафтанік	Войцех Турський
1 грудня 1646	Матіаш Кафтанік	Ян Дишпанк, Матіаш Крупник (Matyasz Krupnik), Вавжинець Урбанік (Wawrzyniec Urbanik), Пйотр Куба (Piotr Kuba)
17 вересня 1647	Матіаш Кафтанік	Кшиштоф Баран (Krzysztof Baran), Себастьян Косінський (Sebastian Kosinski)
26 лютого 1648	Матіаш Кафтанік	Вавжинець Урбанік, Кшиштоф Баран, Себастьян Косінський, Матіаш Крупник
23 квітня 1648	Матіаш Кафтанік	Войцех Турський
27 квітня 1649	Войцех Лукович (Wojciech Łukowicz)	
24 березня 1650	Войцех Лукович	Кшиштоф Баран
28 березня 1651	Войцех Лукович	Войцех Турський, Гарасим Глінський (Harasim Glinsky) [1.02.1651], Себастьян Гошовський (Sebastian Hozzowsky) [15.03.1651]
25 квітня 1652	Войцех Лукович	Войцех Турський

25 квітня 1652	Войцех Лукович	Войцех Гурський, Себастьян Косінський, Демко Кушнір (Demko Kusnirz), Савка Михалович (Sawka Michałowicz)
14 вересня 1653	Себастьян Ткач (Sebastian Textor, Tkacz)	Сава Михайлович (Sawa Michałowicz) [27.10.1653], Сенько Пйотровіч (Senko Piotrowicz) [27.10.1653], Войцех Сулкович (Albertus Sułkowicz) [14.09.1653], Валентин Ніжнік (Valentinus Niznik) [13.01.1654]
17 серпня 1654	Себастьян Ткач	
19 червня 1656	Бартош Гонсьоркович (Гонсьорковський) (Bartosz Gąsiorkowicz, Gąsiorskowski)	Семен Тип'як (Semion Tyriak), Демко Кушнір
21 серпня 1657	Бартош Гонсьоркович (Гонсьорковський)	
вересень 1658	Бартош Гонсьоркович (Гонсьорковський)	Марцін Тип'як (Marcin Tyriak), Марцін Мончаж (Marcin Maczaz), Федір Ткач (Fedor Tkacz)
24 грудня 1664	Бартош Гонсьоркович (Гонсьорковський)	Томаш Пясецький (Tomasz Piasecki), Константин Ігнатович (Konstanty Ignatowicz), Семен Тип'як
12 червня 1665	Себастьян	
28 квітня 1667	Федір	Марцін Дішпанк (Marcin Diszpank), Іван Беднарчик (Iwan Bednarczyk)
29 квітня, 8 травня 1667	Семен Тип'як	Себастьян Косінський (Sebastian Kosinski), Марцін Дішпанк, Іван Беднарчик
30 серпня 1668	Яцко Ігнатович (Jacko Ignatowicz)	Іван Козейчик (Iwan Kozieyczyk), Андрій Савчак (Jędrzey Szawczak)
4 лютого 1669	Яцко Ігнатович	
16 жовтня 1669	Яцко Ігнатович	

29 серпня 1671	Яцко Ігнатович	Семен Тип'як, Марцін Дішпанк, Константин Ігнатович, Андрій Савчак
14 листопада 1674	Севастьян	Семен Тип'як, Яцко Ігнатович, Костантин Ігнатович, Яцко Кійовець (Jasco Kijowiec), Ян Беднарчек (Jan Bednarczek)
21 квітня 1689	Семен Тип'як	Іванко Бернацький (Iwanko Bernacki), Габріель Артишкевич (Gabriel Artyszkiewicz), Юзеф Лукомський, Ян Мачепа (Jan Maczera)
14 березня 1690	Кузьма Магерка (Kuzma Magierka)	Андрій Савчак (<i>від вііта</i>), Валентій Кухарський (Walenty Kucharski) (<i>від вііта</i>), Іван Козій (Iwan Koziey) (<i>від громади</i>), Пйотр Шпачек (Piotr Szpaczek) (<i>від громади</i>)
25 квітня 1695	Юзеф Лукомський (Jozef Łukomski)	Ян Гермачек (Jan, Iwan Germaczek, Giermaczyk), Іван Беднарчик (Iwan Bednarczyk), Ференц (Теодор) Кійовіц (Кійович) (Ferenc, Theodor, Fedor Kiiowicz, Kijowicz), Габріель Артишкевич (Gabriel Artyszkiewicz) [28.06.1695]
13 жовтня 1695	Юзеф Лукомський	Андрій Савчак (Jędrzy Sawczak, Andrzej Sawczak), Кузьма Гермачек (Kuzma Germaczek), Марцін Голембйовський (Marcin Gołębiowski), Марцін Мединський (Медицький) (Marcin Medynski, Medycki)
13 березня 1696	Юзеф Лукомський	Андрій Савчак, Кузьма Гермачек, Ян Гермачек, Марцін Мединський (Медицький)
18 березня 1697	Андрій Савчак	Юзеф Лукомський, Стефан Гарнопольський (Stefan Tarnopolski), Габріель Артишкевич, Ференц (Теодор) Кійовіц (Кійович)

12 березня 1699	Стефан Тарнопольський (<i>позбавлений війтівства 9.09.1699</i>)	Андрій Савчак, Юзеф Лукомський, Ференц (Теодор) Кійовіц (Кийович), Константин Демкович (Konstanty Dęmkowicz)
9 вересня 1699	Андрій Савчак	Юзеф Лукомський, Ференц (Теодор) Кійовіц (Кийович), Габріель Артишкевич, Петро Росович (Росовський, Староміський) (Piotr Rosowicz, Rosowski, Staromieyski)
12 березня 1700	Андрій Савчак	Юзеф Лукомський, Ференц (Теодор) Кійовіц (Кийович), Габріель Артишкевич, Петро Росович (Росовський)
12 березня 1701	Андрій Савчак	Габріель Артишкевич, Пйотр Росовський, Юзеф Лукомський, Войцех Нушинський (Мушинський) (Woyciech Nuszynsky, Muszynski)
12 березня 1702	Андрій Савчак (<i>зрікся війтівства 23.04.1702</i>)	Габріель Артишкевич, Петро Калинович (Piotr Kalinowicz), Войцех Нушинський (Мушинський), Марко; <i>писар: Петро Росовський очевидно ті ж самі лавники</i>
30 квітня 1702	Єжи Локомський (Jerzy Łokomsky)	
17 березня 1704	Габріель Артишкевич	Юзеф Лукомський, Петро Росович (Росовський, Староміський), Стефан Дуброва (Stefan Dubrowa), Петро Калинович
12 березня 1705	Петро Росович (Росовський, Староміський)	Ференц (Теодор) Кійовіц (Кийович), Василь Стокало (Bazil Stokalo), Анджей Коменевський (Коменецький) (Andrzej Komenevski, Komenecki), Войцех Паганковський (Woyciech, Pagankowski, Pogankowski)
22 березня 1706	Петро Росович (Росовський, Староміський)	Ференц (Теодор) Кійовіц (Кийович), Анджей Коменевський (Коменецький), Войцех Паганковський, Пйотр Бураковський (Бораковський) (Piotr Burakowski, Borakowski)

11 березня 1707	Войцех Паганковський	Петро Росович (Росовський, Староміський) (<i>від віїта</i>), Пйотр Бураковський (<i>від віїта</i>), Войцех Каменський (Wojciech Kamieński) (<i>від громади</i>), Федір Іляшевич (Fedor Iliaszewicz) (<i>від громади</i>)
без року	Пйотр Бураковський	Войцех Паганковський, Анджей Коменевський (Коменецький); <i>тисар</i> : Петро Росовський
26 лютого 1709 (?)	Пйотр Бураковський	Войцех Нушинський, Войцех Паганковський, Анджей Коменевський (Коменецький); <i>тисар</i> : Петро Росовський
27 лютого 1710	Пйотр Бураковський	<i>тисар</i> : Петро Росовський
13 березня 1710	Пйотр Бураковський	Войцех Паганковський, Анджей Коменевський (Коменецький), Ілля Вольський (Eliasz Wolski); <i>тисар</i> : Петро Росовський
14 квітня 1711	Пйотр Бураковський	Петро Росович (Росовський, Староміський), Роман Гермакович (Roman Giermakowicz), Войцех Паганковський, Анджей Коменевський (Коменецький); <i>тисар</i> : Петро Росовський
12 березня 1712	Войцех Паганковський	Пйотр Бураковський (<i>від віїта</i>), Комажанський (Komarzanski) (<i>від віїта</i>), Роман Гермакович (<i>від громади</i>), Ян (Jan) (<i>від громади</i>)
18 травня 1713	Ян Літвіновський (Jan Litwinowski)	Войцех Нушинський (Мушинський), Войцех Камінський, Ференц (Ferenc); <i>тисар</i> : Петро Росовський
22 листопада 1714	Ян Літвіновський	<i>тисар</i> : Петро Росовський
20 березня 1721	Миколай Ясінський (Mikołaj Jasinski)	Войцех Паганковський, Анджей Коринчак (Jędrzey Korynczak), Ян Кожушецький (Jan Kozuszecki), Василь Чернявський (Bazili Czerniawski)

12 березня 1722	Ян Кожушецький	Ян Шиманський (Jan Szymanski), Василь Чернявський, Миколай Ніжинський (Mikołaj Nizinski)
16 березня 1723	Ян Шиманський	Ян Кожушецький, Василь Чернявський, Миколай Ніжинський, Ференс Мокшицький (Ferens Mokrzycki)
10 червня 1723	Войцех Познанський (Woyciech Poznanski)	
13 березня 1724	Войцех Познанський	Ян Кожушецький, Василь Чернявський, Миколай Ніжинський, Даніель Любачевський (Daniel Lubaczewski, Lubaczowski); <i>тисар</i> – або Даніель Любачевський, або війт Войцех Познанський
22 березня 1725	Даніель Любачевський	Василь Чернявський, Миколай Ніжинський, Василь Козак (Wasil Kozak), Іван Содом'як (Iwan Sodomiak)
13 жовтня 1728	Даніель Любачевський	Миколай Ніжинський, Василь Козак, Ян Кожушецький
15 лютого 1729	Даніель Любачевський	Миколай Ніжинський, Ян Кожушецький, Анджей Подольський (Jędrzey Podołski), Теодор Мокшицький (Theodor Mokrzycki)
12 березня 1743	Ян Бінковський (Jan Binkowski)	Даніель Любачевський, Ян Прусіновський (Jan Prusinowski), Казимир Васеньовський (Kazimierz Wasniowski), Семен Перхунівич (Semian Perchunowicz)
2 листопада 1747	Кароль Просяновський (Karol Prosianowski)	Ян Бінковський, Казимир Васеньовський, Роман Рибчинський (Roman Rybczynski), Матіаш Рибіцький (Maciasz Rybicki)
16 березня 1751	Ян Прусіновський (Jan Prusinowski)	<i>два лавники без зазначення їх імен</i>

12 квітня 1762	Шимон (Szymon)	
27 січня 1770	Ян Нижанковський (Jan Nizankowski, Nizinkowski, Niżenkowski)	
18 березня 1770	Гжегож Прухніцький (Grzegorz Pruchnicki)	Ян Нижанковський (<i>від вїїта</i>), Кшиштоф Диктановський (Krzysztof Duktanowski) (<i>від вїїта</i>), Кшиштоф Щуровський (Krzysztof Sczurowski) (<i>від громади</i>), Міхал Волошинович (Michał Wołoszynowicz) (<i>від громади</i>)
26 лютого 1773	Ян Нижанковський	
8 травня 1786	Ян Нижанковський	

Таблиця 2

Вїйти, лавники і писарі Поріччя (1644–1751 рр.)

Дата	Вїйт	Лавники
21 липня 1644	Матіаш Крауз (Mathias, Macej Krauz)	Станіслав Облесний (Stanisław Obleszny)
1645	Матіаш Крауз	Матіаш Соколовський (Mathias Sokołowski)
10 червня 1645	Валентин Пїонтковський (Valentin Piątkowski)	Матіаш Крауз, Матіаш Соколовський [21.07.1645]
23 травня 1646	Матіаш Крауз	Матіаш Соколовський
2 травня 1647	Матіаш	Матіаш Соколовський, Валентій Пїонтковський, Томаш Вишинський (Tomasz Wyszynski)
13 квітня 1649	Матіаш Крауз	Валентій Пїонтковський, Якуб Терехович (Терех, Ткач) (Jacob Terechowicz, Terech, Tkacz)
1650	Матіаш Крауз	Матіаш Соколовський, Якуб Терехович (Терех, Ткач), Валентій Пїонтковський

28 березня 1651	Матіаш Крауз	Валентин Пйонтковський, Мацей Мосціський (Matiasz Moscicki), Амброзій Тетлюх (Ambrosius Tetluch), Шимон Вішенка (Szymon Wiszenka)
28 серпня 1651	Матіаш Крауз	Симон Вишенка, Валентій Пйонтковський (Walenty Piątkowski), Амброзій Тетлюх, Вавжинець Пекар (Laurentius Pistor, Wawrzyniec Piekarz)
25 квітня 1652	Матіаш Крауз	Валентій Пйонтковський, Семен Вішенка
25 квітня 1652	Якуб Терехович (Терех, Ткач)	Матіаш Крауз, Шимон Вішенка, Амброзій Тетлюх, Вавжинець Пекар
24 жовтня 1653	Якуб Терехович (Терех, Ткач)	Семен Вішенка, Амброзій Тетлюх, Матіаш Крауз [13.09.1653]
22 лютого 1654	Якуб Терехович (Терех, Ткач)	Вавжинець Пекар
13 лютого 1655	Якуб Канчуський (Jacob Kanczuski), <i>можливо це</i> Терехович	Станіслав Тиксовіч (Stanisław Tuchowic), Шимон Вішенка, Ян Сіховський (Jan Sichowski)
квітень 1655	Якуб Терехович (Терех, Ткач)	Валентій Пйонтковський, Матіаш Крауз
15 грудня 1656	Валентин Пйонтковський	Вавжинець Пекар, Матіаш Крауз [19.12.1656]
20 березня 1657	Матіаш Крауз	Войцех Пекар (Wojciech Piekarz), Вавжинець Пекар
26 січня 1658	Матіаш Крауз	Войцех Пекар, Вавжинець Пекар
24 березня 1659	Матіаш Крауз	Дацко Даніель (Dacko Daniel), Себастьян Зигмунтович (Sebastian Zygmuntowicz)
22 лютого 1665	Вавжинець Зяркович (Зярковський) (Wawrzyniec Ziarkowicz, Ziarkowski)	Станіслав Радлович (Stanisław Radłowicz), Матіаш Крауз, Марцін Краузик (Marcin Krauzik)
30 квітня 1666	Вавжинець Зяркович (Зярковський)	Матіаш Крауз, Войцех Росола (Wojciech Rosola), Матіаш Горонци (Matiasz Gorący), Марцін Краузик [4.08.1666]

28 березня 1667	Войцех Росола	Вавжинець Зяркович (Зялковський), Матіаш Горонци, Марцін Краузик, Ференц Кочбор (Ferens Kozbor), Григір Пельц (Griger Pelc) [17.01.1668]
28 жовтня 1668	Вавжинець Зяркович (Зялковський)	Войцех Росола, Матіаш Горонци, Марцін Крауз [4.02.1669], Ференц Козбор [4.02.1669]
14 березня 1669	Вавжинець Зяркович (Зялковський)	Войцех Росола, Марцін Крауз, Себастьян Ткач (Sebastian Tkacz) [всі 1.10.1669]
18 квітня 1670	Вавжинець Зяркович (Зялковський)	Себастьян Ткач, Войцех Росола, Марцін Крауз, Матіаш Горонци [всі 15.06.1670]
31 жовтня 1670	Вавжинець Зяркович (Зялковський)	Марцін Крауз, Себастьян Ткач, Войцех Росола
13 квітня 1671	Войцех Росола	Станіслав Радлович, Вавжинець Зяркович (Зялковський), Міхал Гамалович (Амалович) (Michał Amałowicz, Hamałowicz), Станіслав Войтинський (Stanisław Woytynski)
11 серпня 1671	Вавжинець Зяркович (Зялковський)	Себастьян Косінський, Станіслав Радлович, Ян Саноцький (Jan Sanocki), Марцін Жиховський (Marcin Zuchowski)
17 квітня 1673	Войцех Росола	Міхал Гамалович (Амалович), Марцін Крауз, Станіслав Радлович, Станіслав Войтинський
6 січня 1688	Ян Лучкевич (Jan Luczkiewicz)	Войцех Вишинський (Wojciech Wyszynski, Wiszinski), Василь Владика (?), Станіслав Скочинський (Stanisław Skoczynski), Марцін Крауз
червень 1688 26 квітня 1689	Войцех Росола Войцех Вишинський	Станіслав Войтинський Ян Лучкевич, Войцех Лісович (Wojciech Lisowicz), Станіслав Скочинський, Марцін Крауз

1 березня 1690	Войцех Вишинський	Ян Лучкевич, Войцех Лісович, Станіслав Скочинський, Марцін Крауз
14 березня 1690	Войцех Вишинський	Марцін Крауз, Войцех Лісович (<i>від вїїта</i>), Ян Лучкевич і Войцех Зих (Woyciech Zuch) (<i>від громади</i>)
без року	Войцех Вишинський	Войцех Зих, Марцін Крауз, Кшиштоф Зелінський (Krzysztof Zielinski), Павло
5 травня 1695	Войцех Вишинський	Марцін Пишинський (Marcin Pyszynski), Марцін Крауз, Войцех Зих
13 березня 1696	Войцех Вишинський	Марцін Крауз, Войцех Зих, Казимир, Криштоф Зелінський
18 березня 1697	Войцех Вишинський	Войцех Зих, Марцін Крауз, Кшиштоф Зелінський, Томаш Хвала (Tomasz Chwała)
27 листопада 1697	Марцін Крауз	Войцех Зих, Кшиштоф Зелінський, Томаш Хвала
6 січня 1699	Войцех Зих	Войцех Вишинський, Марцін Крауз, Павло Ленцяж (Paweł Lencniarz) [10.03.1699], Себастьян [10.03.1699]
12 березня 1699	Войцех Вишинський	Войцех Зих, Марцін Крауз (Старий), Ян Гамалович (Jan Hamałowicz), Кшиштоф Зелінський
12 березня 1700	Войцех Вишинський	Войцех Зих, Марцін Крауз, Кшиштоф Зелінський і Павло Ленцяж
12 березня 1701	Войцех Вишинський	<i>ті ж, що й попереднього року, окрім лавника Яна Гамаловича</i>

12 березня 1702	Войцех Вишинський	Войцех Зих, Станіслав Краузик (Краузович) (Stanisław Krauzik, Krawzowicz), Томаш Хвала, Ян Гамалович; <i>писар</i> : Марцін Гамалович (Marcin Hamałowicz)
14 вересня 1703	Войцех Зих	Войцех Вишинський, Станіслав Краузик (Краузович), Ян Гамалович, Павло Ленцяж
17 березня 1704	Войцех Вишинський	Станіслав Краузик (Краузович), Ян Гамалович, Войцех Зих, Томаш Хвала, <i>писар</i> : Марцін Гамалович
12 березня 1705	Войцех Вишинський	Станіслав Краузик (Краузович), Ян Гамалович, Войцех Зих, Томаш Хвала (Хвалович)
22 березня 1706	Войцех Зих	Ян Гамалович, Войцех Вишинський
11 березня 1707	Войцех Зих	Ян Гамалович, Войцех Вишинський (<i>від вїїта</i>), Марцін Гамалович, Ференс Мартинович (Fereńs Martynowicz) (<i>від громади</i>)
1708 (?)	Матіаш Ожга (Matiasz Ozga)	Войцех Зих; Войцех Вишинський, Станіслав Крауз (Краузик, Краузович), Ян Гамалович; <i>писар</i> : Марцін Гамалович
26 лютого 1709 (?)	Матіаш Ожга	Войцех Зих
27 лютого 1710	Матіаш Ожга	
13 березня 1710	Матіаш Ожга	<i>замість Войцеха Вишинського обраній</i> Ференц Мартинович, <i>всі решта, ті,</i> <i>що в 1709 р.</i>
12 березня 1712	<i>втрачений запис</i>	Войцех Зих, Станіслав Крауз (Краузик, Краузович) (<i>від вїїта</i>), Матіаш Ожга, Яцентій Грегорович (Jacynty, Hiasynt Hregorowicz) (<i>від громади</i>)
19 травня 1715	Яцентій Грегорович	

4 липня 1720	Яцентій Ружицький (Jacynty Ruzysky)	
12 березня 1722	Яцентій Ружицький	Войцех Зих, Ян Гамалович, Матіаш Ожга, Марцін Рафальський (Marcin Rafalsky); <i>тисар</i> : Марцін Гамалович
12 березня 1723	Яцентій Ружицький	Войцех Зих, Ян Гамалович, Марцін Ожга, Марцін Рафальський; <i>тисар</i> : Марцін Гамалович
1724	Войцех Курецький (Woyszech Kurecki)	
без дати, 1726		Марцін Рафальський, Войцех Зих, Ян Гамалович, Матіаш Ожга; <i>тисар</i> : Марцін Гамалович
8 березня 1727	Марцін Рафальський	
12 березня 1741	Марцін Рафальський	Ян Гамалович (Амалович), Яцентій Ружицький, Пйотр Каспрович (Piotr Kasprowicz), Пйотр Шелінський (Piotr Szelinski)
18 березня 1743	Ян Гамалович (Амалович)	Марцін Рафальський, Пйотр Каспрович, Пйотр Шелінський, Францішек Пруський (Franciszek Pruski)
21 серпня 1744 (?)		Марцін Рафальський, Пйотр Каспрович, Пйотр Шелінський, Францішек Пруський
20 травня 1749	Домінік Сошинський (Dominik Soszynski)	Францішек Пруський, Миколай Біліцький (Mikolay Bilicki), Шимон Ленчнар (Szymon Lencznar), Якуб Гундецький (Jakub Gundecki)
16 березня 1751	Марцін Рафальський	<i>чотири лавники без зазначення їх імен</i>

Джерела: ADK, Lw-105, sine paginatio; Lw-517, sine paginatio; ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 562, с. 607; спр. 563, с. 293; спр. 565, с. 254; спр. 570, с. 371; спр. 571, с. 984; спр. 577, с. 26.

Tarnavka and Poricha – the juridicas of Lviv Dominican Monastery of God’s Body

Andriy FELONIUK

*M. Hrushevskij Institute of the Ukrainian Archaeography and Source Studies
of National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv Branch,
24 Vynnychenko str., Lviv 79008, Ukraine
afelonyuk@yahoo.pl*

In the center of the author’s attention are the administrative, legal status, population and location of Tarnavka and Poricha which were juridicas of Lviv suburbs in XVII–XVIIIth century. The administrative and financial authority over their residents belonged to the prior and syndicate of the Lviv Dominican Monastery of God’s Body and two *vijt-lava* governments (consisted of a *vijt / wójt*, four judges and secretary). All civil and legal relations among the residents of the juridicas were held due to the approval of these statement. Control over the alienation of land property was kept by necessity to preserve the entire administrative and legal status of juridicas which provided the steady paying off the quitrent to the Monastery. The legal proceedings were in the competence of the Mayor. Poricha was more populated by juridicas and consisted of 18–22 houses, at the same time Tarnavka concluded of 14–18 houses in the second part of the XVIIIth century. Weavers prevailed among juridicas in professional staff. The historical urbanonim which is the name of the street Tkatska (Weaver’s) has been depicted on the maps since the 1840s. Due to nationality and religion belongings, the residents of juridicas were divided into Polish and Ukrainian so that 2 representatives from each group were elected to the court. The important factor of the national and religious presence of the Ukrainian in Tarnavka was the fact that there was a church of Holy Virgin which gathered a parish of local residents and people from Zborovshchyna. Poricha occupied a compact territory in the northern part of Zamok suburbs and bordered with the Poltva and other juridicas. Instead, the sparsely populated Tarnavka occupied more territory (included a manor with fields, meadow, pasture, gardens, pond and mill) and was located on the eastern periphery of the suburbs and bordered with Znesinnia and lands of Vasylian monastery of St. Divine Jan.

Keywords: Tarnavka, Poricha, juridica, Cracow (*Zamok*) suburbs, Dominican Monastery of God’s Body, prior, town mayor (*vijt / wójt*), judge (*lavnyk / ławnik*).

Tarnawka i Porzecze – jurydyki klasztoru Bożego Ciała dominikanów lwowskich

Andrij FEŁONIUK

*Institut Ukrainśkiej Archeografii i Źródłoznawstwa im. M. Hruszewskiego
Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, Oddział we Lwowie,
ul. W. Wynnyczunki 24, Lwów 79008, Ukraina
afelonyuk@yahoo.pl*

Autor koncentruje uwagę przede wszystkim na uwarunkowaniach prawnych i administracyjnych oraz stosunkach społecznych na Tarnawce i Porzeczcu – jurydykach na przedmieściach Lwowa XVII–XVIII w. Władzę sądowniczą i administracyjną na tym obszarze sprawowali przeor i syndyk klasztoru dominikanów lwowskich pod wezwaniem Bożego Ciała, a także miejscowe urzędy wójtowsko-ławnicze składające się z wójta, czterech ławników i pisarza. W szczególności rozpatrywali oni wszelkie sprawy o charakterze cywilnym. Do ich obowiązków należało także kontrolowanie stanu technicznego i majątkowego nieruchomości w celu zapewnienia stałego uiszczania czynszów z domów jurydyczan na rzecz klasztoru. Natomiast sprawy kryminalne znajdowały się w kompetencji burgrabiego lwowskiego. W jurydyce Porzecze w drugiej połowie XVIII w. naliczono od 18 do 22 parceli, nieco więcej niż w Tarnawce: 14–18 parcel. Obydwie jurydyki zamieszkiwane były przeważnie przez tkaczy. Świadectwem tego jest nazwa jednej z ulic na Porzeczcu – Tkacka, zaznaczona na mapach od lat 40-tych XIX w. Analizując pochodzenie etniczne obywateli jurydyk wyraźnie widać podział na Polaków i Rusinów, nawet ławnikami wybierano przedstawicieli z obu nacji. Ważnym czynnikiem umacniającym obecność Rusinów na Tarnawce była cerkiew Narodzenia Matki Bożej, wokół której ogniskowało się życie codzienne i religijne parafian, a także sąsiadującej z nią Zborowszczyzny. Porzecze obejmowało terytorium na północ od przedmieścia Zamkowego, graniczyło z rzeką Pełtwią i innymi jurydykami. Tarnawka – mniejsza pod względem liczby ludności rozciągała się na wschód od przedmieścia Zamkowego, graniczyła ze Zniesieniem i dobrami klasztoru bazylianów Św. Jana Bogosłowa (Ewangelisty). Na jurydyce zlokalizowane były folwark, pole, łąka, pastwisko, ogrody, staw i młyn.

Słowa kluczowe: Tarnawka, Porzecze, jurydyka, przedmieście Krakowskie (Zamkowe), klasztor dominikanów Bożego Ciała, przeor, wójt, ławnik.